Nr 31.

Ankom till riksdagens kansli den 31 maj 1923 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående underlättande i vissa fall av avsöndring utav mark från ecklesiastikt löneboställe till tomt.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 75, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Johansson* i Bro anhållit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och därav föranlett förslag angående sådan ändring av gällande ecklesiastika boställsordningen, att avsöndring av mark från löneboställe till tomt måtte i görligaste mån underlättas, så snart den plats, där bostället är beläget, kan anses lämpad för uppkomsten av ett samhälle såsom medelpunkt för kommunens ekonomiska liv.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande förslag, tillåter sig utskottet att hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande av kammarkollegium. Det yttrande, som i anledning härav inkommit, är bifogat detta utlåtande; och får utskottet hänvisa till detsammas innehåll.

Innehållet i 62 § av ecklesiastika boställsordningen.

De bestämmelser i gällande ecklesiastika boställsordning av den 9 december 1910, till vilka motionärens yrkande hänför sig, återfinnas i 62 § av boställsordningen.

Nämnda författningsrum, vilket för ändring fordrar samtycke jämväl av kyrkomöte, har följande lydelse:

»Är *prästgård* med hänsyn till boställshavarens tjänsteverksamhet olämpligt belägen, eller kan eljest på grund av särskilda omständigheter *boställe eller del därav* ej för sitt ändamål bibehållas utan synnerlig olägenhet eller mot skälig avgift utarrenderas, må boställe eller del, varom nu är sagt, efter Konungens beprövande utbytas mot annan fastighet eller ock försäljas. Lag samma vare,

där *löneboställe eller del därav* till följd av belägenhet i eller invid stad eller stadsliknande samhälle kan med synnerlig fördel styckas till tomter.

Giver Konungen tillstånd till utbyte eller försäljning, ankomme ock på Konungens prövning, huruvida i anseende därtill, att boställets avkomst helt eller delvis ingått till kyrkofonden, för detsamma betingad mellangift eller köpeskilling eller någon del därav skall överlämnas till nämnda fond.»

Utskottet erinrar, att enligt 1 § i ecklesiastika boställsordningen räknas i densamma till boställen all den fasta egendom, som är anslagen till bostad eller avlöning åt prästerskapet i territoriella församlingar, jämväl sådan, som användes till prästänkesäte eller vars avkomst ingår till prästerlig löneregleringsfond (kyrkofonden). Boställsordningen har följaktligen icke avseende å boställen, som äro anslagna åt klockare och orgelnister med flera befattningshavare inom ecklesiastikstaten, vadan motionen enligt sin avfattning icke omfattar boställen av sist avsedda slag.

Vidare erinrar utskottet, att medan under ecklesiastika boställsordningen fallande boställe, som är avsett till löntagares bostad, i boställsordningen kallas *prästgård*, annat i densamma avsett boställe benämnes *löneboställe*, samt att av motionens avfattning framgår, att motionen har avseende blott å löneboställen.

I ovanberörda av kammarkollegium till utskottet avgivna yttrande har lämnats en redogörelse för de grunder, varå det i motionen avsedda författningsrummet vilar, samt därvid särskilt återgivits de förslag och uttalanden i fråga om avyttring av ecklesiastika boställen eller delar därav, som förekommit i samband med propositioner angående reglering av prästerskapets avlöning till 1908, 1909 och 1910 årens riksdagar. Av nämnda redogörelse framgår, att under riksdagsbehandlingen av förenämnda ärende ifrågasatts från vissa håll en betydligt vidsträcktare befogenhet till försäljning från boställen av förevarande slag än den, som kom att inrymmas i 1910 års ecklesiastika boställsordning, samt att riksdagen i samband med dennas antagande uttalat sig för att stor varsamhet borde iakttagas, då det gällde att i penningar med deras mera osäkra värde förvandla fast egendom, vars värde vore av mera bestående natur.

I samband härmed förtjänar ock återgivas det vid frågans behandling under 1909 års riksdag av vederbörande särskilda utskott gjorda uttalandet, att enligt dess mening kyrkans ekonomiska intressen i regeln bäst tillvaratoges därigenom, att jord, som anslagits åt prästerskapet, ej bleve avyttrad, enär genom jordens bibehållande för den institution, till vilkens

fromma den en gång blivit upplåten, vinsten av en jordvärdestegring även komme samma institution till godo.

Innan utskottet härefter går att lämna en kortfattad översikt över de efter tillkomsten av 1910 års ecklesiastika boställsordning i riksdagen motionsvis väckta förslag ävensom sakkunnigutredningar, vilka beröra det genom nu ifrågavarande motion framförda förslaget, vill utskottet först erinra om en vid 1908 års riksdag utan samband med frågan om den prästerliga löneregleringen väckt, nu förevarande motion till syftet nära liggande motion om friköpande av byggnadstomter från bl. a. ecklesiastik boställsjord.

Motion 1908 om upplåtelse av ecklesiastik boställsjord till byggnadstomter.

I nyssnämnda vid 1908 års riksdag väckta motion hemställde ledamoten av andra kammaren herr *J. Erlansson,* att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utreda lämpligaste sättet för erhållande av friköpta egna hem från jord, tillhörig klockargård, prästgård, mensalhemman och kyrkohemman, särskilt med tanke på hustomter vid järnvägsstation, men också i andra rummet egna hem i vidsträcktare område å dessa jordar. Till stöd för sin berörda hemställan anförde motionären bl. a. följande:

På många ställen i vårt land hade vid byggande av järnvägar stationer anlagts på eller strax invid jord, tillhörig klockar- eller prästgård, så att stationssamhället, som uppväxt och uppvuxe, bleve på dessa jordar. Från sådana egendomar kunde tomtplatser icke friköpas, endast arrenderas. Vore samhället framåtskridande, ökades ju tomtvärdet oupphörligt, och varje nytillträdande tjänstinnehavare funne däri ett skäl att höja arrendet för hustomterna. Det vore lätt att förstå, huru osäkra tomtbebyggarna under sådana förhållanden måste känna sig. Detta tillstånd utgjorde ett hinder för byggnadsverksamheten. Där ifrågavarande jordar vore lämpliga till byggnadstomter, borde den kommun, inom vilken de vore belägna, efter värdering äga rätt att utbyta den jorden mot någon annan inom kommunen eller pastoratet, som ej lämpade sig så väl för bebyggande, eller ock borde jorden säljas hel eller styckevis, allt eftersom den passade till hustomter. Försäljningen finge då ske av den, som bleve därtill förordnad — staten, konsistorium eller kommunen? — men pengarna för egendomen finge ingå i en fond på sådant sätt, att tjänstinnehavaren ej lede därav.

På hemställan av vederbörande tillfälliga utskott föranledde motionen ingen kammarens åtgärd.

Motioner 1911, 1912 och 1913 om upplåtelse av ecklesiastik boställsjord till småbruk.

Vid 1911 års riksdag väckte herr *E. Åkerlund* i andra kammaren motion om utredning rörande upplåtande till småbruk av bl. a. de ecklesiastika boställena tillhörande jord med dess i allmänhet förmånliga läge och underhaltiga byggnader. Jordbruksutskottet avstyrkte motionen, vad de ecklesiastika boställena anginge, under hänvisning till 62 § i ecklesiastika boställsordningen samt under förklarande, att fråga om försäljning av de ecklesiastika boställena i större utsträckning, än som enligt nyssberörda stadgande funnes medgivet, måhända i framtiden kunde komma att uppstå, men att, då beslut om dessa fastigheters disposition så nyligen fattats, utskottet ansåge sig icke kunna förorda bifall till motionärens förslag om utredning, huruvida ej nämnda beslut redan borde ändras.

Motionen blev i dess nu förevarande del av båda kamrarna avslagen.

År 1912 väckte herr Åkerlund i andra kammaren en motion i väsentligen enahanda syfte som den vid 1911 års riksdag väckta, men blev även denna motion i nu förevarande del av båda kamrarna avslagen.

En av herr Åkerlund vid 1913 års riksdag inom andra kammaren i ämnet väckt motion, syftande till att inägojorden jämte nödig skog och betesmark å de ecklesiastika boställena måtte utan vidlyftiga omgångar kunna uppdelas och försäljas till småbruk, föranledde ej heller någon riksdagens åtgärd, därvid till stöd för motionens avstyrkande av vederbörande utskott åberopades, att Kungl. Maj:t den 10 juni 1912 tillkallat särskilda sakkunniga, den s. k. kronolägenhetskommissionen, med uppdrag att verkställa utredning av frågan om upplåtelse av kronojord till egna hem, därvid hänsyn även skulle tagas till frågan om jordupplåtelser från de ecklesiastika boställena.

Motion 1915 om rätt att friköpa torp och lägenheter å ecklesiastika boställen.

I anledning av en av herr *Öberg* vid 1915 års riksdag inom andra kammaren väckt motion anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 maj 1915 om utredning, i vilka fall och under vilka villkor torpare och lägenhetsinnehavare å ecklesiastika boställen kunde i vidare mån än då vore medgivet beredas möjlighet att förvärva av dem brukade jordområden.

Med anledning av denna riksdagsskrivelse fann Kungl. Maj:t den 26 juni 1915 gott uppdraga åt förut nämnda s. k. kronolägenhetskommissionen att verkställa jämväl den sålunda begärda utredningen.

Motioner 1920 om försäljning av ecklesiastik boställsjord för bildande av egna hem m. m.

Vid 1920 års riksdag förekommo ånyo motionsvis väckta spörsmål om upplåtelse av ecklesiastik boställsjord till egna hem ävensom om beredande åt lägenhetsinnehavare å sådan jord av ärftlig och tryggad besittningsrätt till de innehavda lägenheterna.

Sålunda hemställde herr *Torgén* i motion inom andra kammaren, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruledes genom ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av ecklesiastik boställsjord större möjligheter kunde vinnas för dylik jords upplåtelse till egna hem. — Ifrågavarande motion avstyrktes av vederbörande utskott under hänvisning till att det däri framförda spörsmålet vore föremål för utredning av kronolägenhetskommissionen, och att tillika den 20 oktober 1919 tillkallats sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med revision av förordningen den 15 september 1911 angående utarrendering av prästerskapets löneboställen. Denna utskottets hemställan bifölls av båda kamrarna.

Vidare hemställdes i väckta motioner av herr *Wohlin* m. fl. i första kammaren och av herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl. i andra kammaren, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att genom kyrkofondskommittén eller eljest, på sätt som funnes lämpligast, måtte föranstaltas om utredning, i vad mån den ecklesiastika jorden inom riket kunde i vidsträcktare omfattning, än vad som för närvarande vore författningsenligt möjligt, styckas och upplåtas i och för nybildning av mindre men självständiga jordbruk, samt för riksdagen snarast möjligt framläggas resultatet av en sådan utredning jämte förslag till av utredningen betingade ändringar i den ecklesiastika boställsordningen och andra ifrågakommande författningar. I motion i andra kammaren hemställdes härjämte av herr *Åkerlund,* att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning, huruvida icke vidlyftiga och dyrbara ny- och ombyggnader vid de ecklesiastika löneboställena borde undvikas och dessa boställen, där de vore sämre bebyggda, efter det för prästerskapet erforderlig mark och för jordbruket överflödig skog undantagits, i stället försäljas till småbruk, eller ock försäljas i sin helhet eller i större lotter, där byggnaderna vore av god beskaffenhet, samt att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning ville förelägga riksdagen och kyrkomötet de förslag, vartill sådan utredning kunde giva anledning.

Över motionerna inhämtade de kamrarnas tillfälliga utskott, till vilka motionerna hänvisades, yttrande av *kyrkofondskommittén,* som anförde följande:

När det, såsom motionärerna ifrågasätta, gäller att i vidsträcktare mån än som för närvarande är författningsenligt möjligt stycka och för skapande av mindre, men självständiga jordbruk upplåta den ecklesiastika jorden, är detta en fråga, som icke enbart kan ses ur den sociala synpunkten att söka skapa en mängd nya självständiga jordbruk, utan som måste skärskådas jämväl med hänsyn till det ändamål, som den ecklesiastika jorden har att fylla, och till de intressen av skilda slag, som på grund härav äro med denna jord förknippade. — En stor del av boställena äro av socknemännen själva anskaffade, ofta redan vid tiden för sockenkyrkornas första byggande, alltså under den tidigare medeltiden, andra äro av enskilda för ändamålet donerade och andra åter och dessa huvudsakligen komministrarnas boställen av kronan anslagna till prästernas avlöning. Boställena uti ifrågavarande första grupp kunna dessutom skiljas i sådana, där avkastningen av inägojorden direkt ingår till kyrkofonden, och sådana, vilkas avkastning av församlingarna omedelbart disponeras till avlöning av deras prästerskap. De boställen, vilkas avkastning disponeras för avlöning av de territoriella församlingarnas prästerskap, äro upplåtna för ett särskilt ändamål, som på det närmaste berör vederbörande församlings speciella intressen och rättigheter ävensom en hel tjänstemannakårs rätt. I den mån det kan komma i fråga att annorledes än för omförmälda ändamål disponera den ecklesiastika jorden, lärer ock bliva nödigt att uppmärksamma dessa särskilda intressen och rättigheter och den betydelse dessa hava med hänsyn till sättet för egendomens tillkomst. Ifrågakomna boställen äro av väsentlig betydelse även för hela det ecklesiastika avlöningsväsendets uppehållande och den kyrkliga organisationens utveckling. En mera allmän försäljning av den ecklesiastika egendom, varom här är fråga, komme att medföra konsekvenser av vittgående beskaffenhet, konsekvenser, vilka icke kunna överskådas utan en nog så ingående undersökning. Flerahanda problem framställa sig till begrundande vid en sådan undersökning. Ett par exempel torde belysa detta. Sålunda torde behöva undersökas, på vilket sätt prästen skall kunna erhålla tillgång till vissa livsförnödenheter och tjänstbarheter, t. ex. genom avskiljande, där så kan ske, åt honom av en småbrukslott. Även uppkommer den viktiga och svåra frågan, huru de medel, som inflyta genom sådan massförsäljning, skola kunna placeras på ett för församlingarna betryggande sätt och med iakttagande av att tillgångarnas realvärde bibehålles för framtiden. Uti en i viss mån närbesläktad fråga har kyrkofondskommittén hemställt, att för bevarandet av och sannolik tillväxt i värdet av kyrkofondens tillgångar en del av fondens årliga överskott måtte avsättas för inköp av lämpligt belägen skogbärande mark. Möjligen torde här kunna sökas ett uppslag för en lämplig placering av de vid eventuell styckning inflytande medel. Kyrkofondskommittén, som i detta yttrande icke torde hava att ingå på de av motionärerna väckta frågornas sociala betydelse, har däremot på grund av sitt huvuduppdrag, som avser förslag till en bättre förvaltning av de ecklesiastika avlöningstillgångarna och således jämväl jord och skog, velat fästa uppmärksamheten på nödvändigheten av att vid en utredning av detta ämne överväga de spörsmål, som kommittén här ovan berört i den viktiga del, de hava inverkan på möjligheten att fullgöra de samhällsuppgifter, som lagstiftningen om den ecklesiastika jorden

avsett att fylla. Det behov, som motionärerna velat tillgodose med anlitande av ecklesiastik jord, och den inverkan detta tillgodoseende kan hava på de ändamål den ecklesiastika jorden är avsedd att tjäna, synes kommittén emellertid vara spörsmål, som böra göras till föremål för en allsidig utredning.

I enlighet med vederbörande utskotts tillstyrkanden beslöt riksdagen avlåtande av en skrivelse till Kungl. Maj:t i överensstämmelse med herrar Wohlins och Olssons i Kullenbergstorp m. fl:s hemställan. Riksdagen anförde i skrivelse bl. a. följande:

Riksdagen anser för sin del, att det spörsmål, som motionärerna framfört, är i hög grad behjärtansvärt och bör bliva föremål för en allsidig utredning. I likhet med motionärerna vill riksdagen uttala som sin åsikt, att vida kraftigare åtgärder än hittills böra från statens sida vidtagas för att bereda tillgång på jord för egnahemsändamål och att därvid först och främst krono- och annan publik jord bör komma ifråga.

Visserligen har den 17 oktober 1919 tillkallats sakkunniga att biträda med revision av förordningen angående utarrenderingen av prästerskapets löneboställen, men i dessa sakkunnigas uppdrag lärer ej ingå uppgiften att utreda frågan ur föreliggande synpunkt, utan torde deras arbete huvudsakligen inriktas på frågan om förbättrade utarrenderingsmöjligheter. Riksdagen vill särskilt betona, att alla de synpunkter, som kyrkofondskommittén i sitt utlåtande framhållit i fråga om det ändamål, de ecklesiastika boställenas avkastning måste anses tjäna, vid en eventuell utredning må tagas i betraktande. Ingen av motionärerna har heller ifrågasatt annat, än att samma rättssubjekt som hittills skulle uppbära köpeskillingen vid försäljningen, eller att närvarande äganderättsliga förhållanden skulle rubbas. Likaså vill riksdagen uttala, att i fråga om sådana löneboställen, där församlingarnas äganderätt tydligen kan påvisas, hänsyn måste tagas till de anspråk och önskemål dessa kunna förebringa. Ävenledes bör all varsamhet tillämpas i fråga särskilt om sådana till prästerskapets bostäder ej disponerade boställen, där värdefulla skogsmarker genom styckning och försäljning skulle komma att fördärvas. Då riksdagen sålunda för sin del anser bifall till en utredning i ämnet påkallad, sker detta med uttalande av den bestämda uppfattningen, att en eventuell lagstiftning i av motionärerna angiven riktning i första hand måste avse sådan ecklesiastik jord, som i avseende på läge och andra omständigheter kan anses lämplig och som på grund av byggnadernas beskaffenhet är svår att utarrendera, samt att ur skogsvårdssynpunkt det allmännas intresse beaktas.

Kronolägenhetskommissionen har den 11 november 1920 avlämnat två särskilda betänkanden, det ena med förslag till lag om besittningsrätt för obegränsad tid till kronojord och annan publik jord m. m. och det andra angående beredande av vidgad möjlighet för torpare och lägenhetsinnehavare å ecklesiastika boställen att förvärva av dem brukade jordområden. *Kronolägenhetskommissionens betänkanden.*

I det senare betänkandet, varom nu närmast är fråga, hava de sakkunniga till en början erinrat om, att åt sådana innehavare av lägenheter

å prästerskapets löneboställen, som bebo dem själva tillhöriga, före den 1 januari 1915 uppförda byggnader, redan genom särskilda författningar beretts tryggad besittningsrätt till respektive lägenheter emot utgörande av avgäld till vederbörande boställsarrendatorer, under förutsättning att lägenhetsinnehavarna vid skeende utarrenderingar prövas utan men för boställenas skötsel kunna vid lägenheterna bibehållas.

De sakkunniga anmärka, att vid sidan av den försäljning av jord från ecklesiastika löneboställen, som ägt rum med stöd av 62 § i ecklesiastika boställsordningen, visserligen förekommit försäljning av ecklesiastik jord med särskilt tillstånd av riksdag och kyrkomöte för varje fall, men att antalet dylika försäljningar under åren 1911—1920 ej utgjort flera än fem, av vilka dessutom något gällt klockarboställe.

Efter att vidare hava lämnat en redogörelse för frågan om tillämpligheten å de ecklesiastika boställena av den s. k. ensittarlagen av den 26 mars 1920 med däri inrymd rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under deras nyttjanderätt upplåtet område, vilken lag såsom bekant icke har avseende å kronojord, hava de sakkunniga förklarat av samma redogörelse framgå, att berörda lag ansetts tillämplig å jord, hörande till ecklesiastikt boställe, såvitt bostället icke vore av krono natur. Förhållandet torde emellertid, efter vad de sakkunniga framhålla, vara, att det övervägande antalet ecklesiastika boställen i jordeboken upptagits under kronotitel, vadan lägenheter å dem icke kunna bliva föremål för inlösen i enlighet med den nämnda lagen.

I anslutning till ensittarlagens bestämmelser i tillämpliga delar hava de sakkunniga för möjliggörande av inlösen av *lägenheter* å ecklesiastika löneboställen, även då dessa boställen äro av krono natur, föreslagit, att till 62 § i ecklesiastika boställsordningen måtte fogas ett andra stycke av följande lydelse:

»Har lägenhet å löneboställe så bebyggts, att därå den 1 januari 1919 fanns och fortfarande finnes för stadigvarande behov avsedd, nöjaktig bostad för lägenhetens innehavare och hans familj, och belöper av det värde, lägenheten med därå befintliga byggnader äger, minst en fjärdedel å lägenhetsinnehavaren tillhöriga byggnader, vare lägenhetsinnehavaren berättigad att inlösa det till lägenheten hörande område, så vitt Konungen prövar det kunna ske utan olägenhet för lönebostället eller därintill belägen prästgård.»

Härförutom har viss av detta tillägg påkallad omformulering av lagrummets nuvarande andra stycke tillika föreslagits.

Beträffande därefter å ecklesiastika löneboställen förekommande *torp* anföra de sakkunniga följande:

Utom i avseende å jordområdenas storlek skilja sig torpen från lägenheterna företrädesvis däri, att medan byggnaderna å lägenheterna tillhöra lägenhetshavarna, byggnaderna å torpet höra till bostället. Detta sistnämnda förhållande gör, att lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område (ensittarlagen) icke i något fall kan tillämpas beträffande torp å ecklesiastika boställen.

Frågan om beredande av ökade möjligheter för innehavare av dylika torp att förvärva av dem brukade områden har emellertid kommit i ändrat läge genom 1920 års riksdags i det föregående omnämnda skrivelse med anhållan om utredning, i vad mån den ecklesiastika jorden inom riket må kunna i vidsträcktare omfattning än för närvarande är författningsenligt möjligt styckas och upplåtas för nybildning av mindre men självständiga jordbruk. Den sålunda begärda utredningen måste givetvis erhålla helt annan omfattning än den utredning, de sakkunniga för den dem förelagda mera begränsade uppgift haft anledning att företaga. Lika påtagligt synes den nya utredningen icke kunna lämna torpen utom räkningen. Väl är det antagligt, att med hänsyn till torpens i regel ringa storlek endast sällan kan ifrågasättas, att av ett torp med dess nuvarande område skall kunna bildas ett självständigt jordbruk. Men i stället synes böra undersökas, om icke vid eventuell styckning av boställena de torp, som icke äro belägna på utmarkerna långt från huvudgårdens inägoområden, kunna erhålla sådan tillökning i ägovidden, att de bliva tjänliga för självständigt jordbruk; och torde möjligheten av styckning efter dylik plan i därför ägnade fall vara desto mera förtjänt av undersökning som ju de nuvarande höga byggnadskostnaderna göra det särskilt angeläget att åbyggnaderna å torpen tillgodogöras vid bildandet av självständiga jordbruk.

För att den motsedda utredningen om styckning av ecklesiastika boställen icke må föregripas, finna sig de sakkunniga icke böra framlägga förslag om rätt för torpare å dylika boställen att med äganderätt förvärva de av dem brukade områden, i vilket avseende eljest legat nära till hands att föreslå, att — i likhet med vad beträffande kronans jordbruksdomäner förekommer — vid uppskattning för utarrendering av löneboställe undersökes, om å bostället befintliga torp kunna frånskiljas och försäljas, samt att, där så anses vara fallet, frågan om försäljning vidare prövas för varje särskilt torp.

Vid sidan av upplåtelse med äganderätt kan emellertid tänkas upplåtelse med besittningsrätt. De sakkunniga, som i annat betänkande framlagt förslag till lag om besittningsrätt för obegränsad tid till kronojord och annan publik jord, hålla före, att däri föreslagna upplåtelseform, vilken icke är avsedd för rena bostadslägenheter, kan komma till användning vid upplåtelse såväl av ecklesiastika boställen eller delar därav som av torp å dylika boställen även för det fall, att torpen icke äro av den storlek att de kunna bereda full försörjning åt innehavaren och hans familj. För möjliggörande av dylik upplåtelse av ecklesiastik jord hava de sakkunniga utarbetat ett förslag till lag om upplåtelse under besittningsrätt för obegränsad tid av jord, hörande till ecklesiastika boställen av följande lydelse:

»Utan hinder av vad i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910

eller eljest i lag eller författning är stadgat om utarrendering av jord, hörande till ecklesiastika boställen, må dylik jord i den omfattning Konungen förordnar upplåtas i enlighet med lagen om besittningsrätt för obegränsad tid till kronojord och annan publik jord.

Erforderliga bestämmelser om tillsyn å sådan till ecklesiastikt boställe hörande jord, som upplåtits på sätt nyss nämnts, meddelar Konungen.»

Betänkande och förslag ang. det ecklesiastika arrendeväsendet.

Ovan omförmälda *sakkunniga för revision av förordningen angående utarrendering av prästerskapets löneboställen* hava den 28 februari 1923 avgivit betänkande och förslag angående det ecklesiastika arrendeväsendet. I betänkandet har bl. a. framlagts förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i ecklesiastika boställsordningen, däribland 62 §, beträffande vilken föreslagits följande ändrade lydelse:

»1. Är prästgård — — — — — — — — tomter.
2. Giver Konungen — — — — — — — — fond.
3. Upplåtelse under tomträtt av tomt å löneboställe tillhörigt område, som i stadgad ordning blivit planlagt för bebyggande, samt under vattenfallsrätt av vattenfall, som hör till löneboställe, må äga rum, där Konungen för särskilt fall finner skäligt sådant medgiva.»

I motiven till berörda stadgande hava de sakkunniga anfört följande:

Till denna paragraf har föreslagits skola fogas ett nytt moment, det tredje, av innehåll, att upplåtelse under tomträtt av tomt å löneboställe tillhörigt område, som i stadgad ordning blivit planlagt för bebyggande, samt under vattenfallsrätt av vattenfall, som hör till löneboställe, må äga rum, där Konungen för särskilt fall finner skäligt sådant medgiva. Frågan om nämnda sätt för löneboställens tillgodogörande har erhållit aktualitet närmast genom två på sin tid till kammarkollegium ställda ansökningar. Genom remiss den 27 mars 1916 anbefalldes kyrkofondskommittén att avgiva yttrande i ärendet. I sitt den 17 december 1920 avgivna utlåtande förklarade sig kommittén hava funnit det vara av behovet påkallat att något närmare undersöka spörsmålet om tomträttsinstitutets användbarhet i fråga om ecklesiastik jord, enär, såvitt kommittén hade sig bekant, här ifrågavarande ansökningar vore de första, som avsåge dylik upplåtelse; och anförde kommittén härom huvudsakligen följande:

Tomträtten är som bekant en särskild form av nyttjanderätt med avsevärt längre giltighetstid än arrende och hyra och så ordnad, att det ekonomiska värdet av upplåtelsen (värdet av själva tomträtten jämte å tomten uppförd byggnad m. m.) kan användas såsom underpant d. v. s. till belåning för byggnadsändamål. Institutet är egentligen avsett för kronan, kommuner och municipalsamhällen. Föremål för tomträtt kan endast vara tomt i inskränkt bemärkelse, d. v. s. ett sådant inom stadsplan beläget område, som blivit vid tomtindelning avskilt såsom självständig tomt. Minimitiden för upplåtelsen är bestämd till 26 år och maximitiden till 100 år. Även kronan är bunden av dessa tidsbegränsningar. — Till säkerhet för beståndet av upplåten tomträtt kan meddelas in-

skrivning, motsvarande inteckning för vanlig nyttjanderätt och med samma verkan som dylik inteckning. Sedan inskrivning meddelats, skall byggnad, stängsel eller annan för stadigvarande bruk avsedd anläggning, som finnes å tomten, anses såsom tillbehör till tomträtten. Inskriven tomträtt kan intecknas för fordran, och njuter fordringsägaren sedan panträtt i tomträtten med vad därtill hör. Med undantag för stadgandet om tidsbegränsning innehåller nyttjanderättslagen inga normerande bestämmelser beträffande avtalets innehåll. Det har överlämnats åt kontrahenterna själva att fritt besluta härom. Syftemålet med tomträttsinstitutets upptagande i det svenska rättssystemet var att vinna ett medel till omläggning av städernas och de stadsliknande samhällenas tomtpolitik. Man ville bereda nämnda samhällen en utväg att på ett kraftigt sätt befordra byggnadsverksamheten å dem tillhörig mark utan att uppoffra äganderätten till marken och därmed möjligheten att tillgodogöra sig den å marken inträdande värdestegringen. Även beträffande den ecklesiastika, till byggnadstomter lämpliga jorden förefinnas onekligen starka skäl, som tala för att man skall söka tillgodogöra sig jordvärdestegringen för tillgodoseende av det ecklesiastika avlöningsändamålet, på samma gång som man i görligaste mån söker främja markens bebyggande. För en dylik jordpolitik synes tomträttsinstitutet på grund av sin allmänna konstruktion vara fullt användbart, även då fråga är om ecklesiastik jord. Enligt kommitténs mening hava de av riksdagen framhållna synpunkterna beträffande frågan om försäljning av ecklesiastik jord direkt tillämping även på den ecklesiastika tomtjorden. Samma utsikt till värdestegring, som föreligger i fråga om skogsmark, eller kanske snarare ännu större sådan torde nämligen förefinnas beträffande tomtjord, särskilt i eller i närheten av hastigt växande industrisamhällen. Jämväl i avseende å dylik jords försäljning lärer därför den största varsamhet vara av nöden. Huruvida försäljning eller tomträttsupplåtelse i det enskilda fallet är att föredraga torde endast kunna utrönas genom särskild undersökning.

Därest tomträttsinstitutet skall kunna komma till någon större användning i fråga om den ecklesiastika jorden, måste man vid tomträttsavtalets ingående så avväga upplåtarens och tomträttsinnehavarens inbördes rättigheter och skyldigheter, att å ena sidan jordägaren får tillgodonjuta värdestegringen å den upplåtna jorden genom periodvis skeende lämplig förhöjning i avgälden och å andra sidan tomträttsinnehavaren beredes sådan trygghet mot avgäldens oskäliga förhöjande under upplåtelsetiden samt sådan optionsrätt vid områdets förnyade upplåtande under tomträtt, respektive sådan tryggad rätt till lösen för honom tillhöriga byggnader, att tomträtten med dess tillbehör kan anses utgöra ett någorlunda tillfredsställande kreditobjekt, och att tomterna kunna bliva begärliga för eventuella spekulanter. Ett dylikt avvägande erbjuder uppenbarligen ganska stora svårigheter. Det underlättas dock i någon mån därav, att man synes kunna utgå ifrån, att tomten kommer att för all framtid disponeras av enskilda för byggnadsändamål. Orsaken till att tomten icke upplåtits med äganderätt är allenast den, att man velat låta en skälig andel av tomtjordens värdestegring komma det ecklesiastika avlöningsändamålet till godo. Det saknas således i de flesta fall anledning att vid upplåtelseperiodens slut återtaga tomten eller uppställa sådana villkor för förnyad upplåtelse, att icke avtalets förlängning blir ekonomiskt förmånlig för tomträttsinnehavaren. Frågan om anskaffande av nödiga medel för inlösen av tomträttsinnehavarens byggnader, vilket spörsmål med hänsyn till nu gällande författningsbestämmelser onekligen är mycket svårlöst, har därför här mindre betydelse. I något enstaka fall kan inlösningsfrågan visserligen bliva aktuell, men kunna nödiga medel då ej

uppbringas, blir resultatet helt enkelt det, att jordägaren måste medgiva avtalets förlängning mot en jämförelsevis begränsad förhöjning av avgälden men i övrigt på oförändrade villkor.

Till den av kyrkofondskommittén förebragta utredningen hava sakkunnige icke något att tillägga; och då det synts som upplåtelse under tomträtt är en upplåtelseform, vars anlitande i vissa fall kan göra det möjligt att på ekonomiskt fördelaktigare sätt än eljest tillgodogöra sig ecklesiastik egendom, hava sakkunnige ansett det lämpligt att, i sammanhang med den partiella omarbetning av boställsordningen, som efter det föreliggande förslaget skulle äga rum, i boställsordningen införes ett stadgande, som uttryckligt behandlar denna upplåtelseform. Då upplåtelse under tomträtt ganska starkt närmar sig ett fullständigt avhändande, har det synts nödigt att förbehålla Kungl. Maj:t befogenheten att lämna medgivande till sådan upplåtelse.

Även *kronolägenhetskommissionen* hade i sitt förut omnämnda, den 11 november 1920 avgivna betänkande med förslag till lag om besittningsrätt för obegränsad tid till kronojord och annan publik jord m. m. ingått i prövning av frågan om tomträttsinstitutets användbarhet vid upplåtelse av egnahems- och jordbrukslägenheter från publik jord. Härvid hade kommissionen funnit sagda institut ej böra givas vidsträcktare användning än vid dess tillkomst förutsatts eller att utgöra en form för upplåtande till bostadsändamål av mark inom städers och liknande samhällens planlagda områden.

Riksdagens ovanberörda skrivelse den 4 maj 1920 angående utredning och förslag i fråga om ecklesiastik jords styckning och upplåtande för nybildning av mindre jordbruk remitterades av Kungl. Maj:t till förut nämnda sakkunniga för revision av den ecklesiastika arrendeförordningen, vilka anbefalldes att efter samråd med kyrkofondskommittén avgiva utlåtande i ämnet.

Efter samråd med kyrkofondskommittén hava sagda arrendesakkunniga — vilka i sitt förut omhandlade betänkande angående det ecklesiastika arrendeväsendet framhållit den synnerliga angelägenheten av att de sakkunnigas därutinnan avgivna förslag under innevarande år underställdes kyrkomöte för att, därest och i den form förslagen där antoges, sedan föreläggas nästkommande års riksdag — i särskilt yttrande den 28 februari 1923 anfört följande:

Sakkunnige — i vilkas uppdrag, såsom även i riksdagens ifrågavarande skrivelse finnes uttalat, icke ingår uppgiften att utreda den av motionärerna framförda frågan ur den nu föreliggande synpunkten, utan vilkas arbete huvudsakligen varit inriktat på frågan om förbättrade utarrenderingsmöjligheter — hava

emellertid vid fullgörandet av sitt huvudsakliga uppdrag ägnat sin uppmärksamhet jämväl åt frågan, huruvida anledning förelåge att föreslå sådana bestämmelser, som skulle kunna underlätta prästboställenas styckning. Vad som härutinnan närmast skulle kunna ifrågakomma vore att genom bestämmelser om korttidsarrenden liknande dem, som meddelats genom nådiga cirkulär den 17 oktober 1919, den 28 maj 1920 och den 5 maj 1922, hålla den ecklesiastika jorden tillgänglig för styckning och försäljning. Ganska enstämmigt har från många håll framhållits den ofördelaktiga inverkan, den kortare arrendetiden medför såväl för boställenas hävd till hus och jord som för arrenderesultatet. Det måste med hänsyn till berörda olägenheter framstå som synnerligen otillfredsställande att genom vidtagande av åtgärder, som medföra försämring i den ecklesiastika jordens hävd, hålla öppen en möjlighet för förändrad disposition av den ecklesiastika jorden, om vilken man ännu ej vet, om den kommer att behöva anlitas. Härvid bör ock erinras, att, därest beslut fattas om den ecklesiastika jordens styckning och försäljning, ett sådant beslut av naturliga skäl ej kan genomföras annat än successivt. Till följd bl. a. av de korttidsupplåtelser, som redan skett och än ytterligare komma att äga rum, är under ett vart av de följande åren att påräkna ett stort antal ecklesiastika boställen, som kunna göras till föremål för försäljning, om sådan prövas gagnelig. Antalet löneboställen, som ett vart av åren 1924—1928 skola övertagas på arrende eller, enligt från länsstyrelserna inhämtade uppgifter, bliva arrendelediga, utgör respektive 190, 253, 198, 319 och 338 (vart boställe härvid räknat som ett, oavsett om det är utarrenderat i lotter). På grund av det anförda hava sakkunniga ansett det i remissakten behandlade spörsmålet icke öva något inflytande på de förslag, sakkunnige framlagt till befrämjande av de ecklesiastika löneboställenas tillgodogörande på ekonomiskt bästa sätt till fördel för det ändamål, de äro avsedda att tjäna, nämligen att i sin mån lämna församlingarna bidrag till sitt prästerskaps avlönande.

Vad själva saken angår, hava sakkunnige icke något att tillägga till kyrkofondskommitténs i ärendet avgivna yttrande. Sakkunnige biträda således meningen om lämpligheten av en utredning i det i riksdagsskrivelsen angivna syftet och med beaktande av de synpunkter, vilka av kyrkofondskommittén i dess yttrande angivits och varå även riksdagen i sin skrivelse fäst uppmärksamheten.

Ansökningar enligt 62 § ecklesiastika boställsordningen under åren 1911—1922.

Enligt av utskottet inhämtade upplysningar har under åren 1911—1922 ingivits tillhopa 425 ansökningar om tillstånd till försäljning jämlikt 62 § i ecklesiastika boställsordningen. Av berörda ansökningar hava gällt 85 (därav 30 bifallna) avyttring av boställen i deras helhet, 114 (därav 2 bifallna) försäljning av mindre lägenheter och torp till vederbörande arrendatorer, 150 (därav 5 bifallna) försäljning av mindre lägenheter och torp till annan än vederbörande arrendator, 16 (därav 14 bifallna) försäljning av andel i soldattorp eller båtsmanstorp, 24 (därav 19 bifallna) försäljning av andel i annan samfällighet och 36 (därav 17 bifallna) försäljning av tomtmark i eller invid stad eller stadsliknande samhälle.

Utskottets yttrande.

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår, att det föreligger tvänne av sakkunniga utarbetade förslag till ändring av det med motionen avsedda författningsrummet eller 62 § i ecklesiastika boställsordningen. Av dessa förslag avser det ena, vilket föranletts av en riksdagsskrivelse, att möjliggöra inlösen av å ecklesiastika löneboställen befintliga lägenheter, vilka äro bebyggda så, att därå finnas för stadigvarande behov avsedda, nöjaktiga bostäder samt byggnader tillhöriga respektive lägenheters innehavare med visst värde i förhållande till hela värdet av lägenheten med därå befintliga byggnader. Det andra föreliggande förslaget avser att å inom stadsplan belägna områden i städer och stadsliknande samhällen möjliggöra upplåtelser av tomtområden under tomträtt. Därjämte har, såsom av redogörelsen vidare framgår, av riksdagen påkallats en ännu ej verkställd utredning i fråga om ecklesiastik jords styckning och upplåtande för nybildning av mindre jordbruk.

Att behov av markupplåtelser för tomtbehov å ecklesiastika löneboställen ej sällan föreligger under de av motionären angivna förhållandena torde vara av erfarenheten fullt bestyrkt. Den nuvarande avfattningen av det förevarande lagrummet medgiver emellertid ej tillgodoseendet av nämnda behov, lika litet som ovan angivna tilläggsförslag rörande lagrummet äro ägnade att tillgodose detsamma. Det synes vid sådant förhållande önskligt, om en utvidgning av lagrummets tillämplighetsområde kunde för ändamålet åvägabringas. Under förutsättning att vid bestämmelsernas utformande tillfredsställande garantier beredas för att desamma ej komma till användning utom då en under utveckling redan varande eller eljest av förhållandena starkt betingad samhällsbildning kräver en dylik upplåtelse av tomtmark, synes utskottet den ifrågasatta utvidgningen av tillämplighetsområdet för lagrummet ej behöva komma i strid med det prästerliga avlöningsväsendets ekonomiska intressen. Självfallet är emellertid, att frågan om vilka betingelser, som böra krävas för att dylika upplåtelser skola stå till buds, tarvar en ingående utredning, därvid jämväl den av kammarkollegii pluralitet framhållna angelägenheten av att för marken beredes ett vederlag, som motsvarar dess tomtvärde, bör komma till vederbörligt beaktande. Likaledes synes det utskottet vara av vikt, att sådana bestämmelser för markupplåtelse av detta slag träffas, att obehörig spekulation i fråga om tomtpriser därigenom förebygges. Huru förutsättningar härför bäst skola åvägabringas synes först kunna klarläggas med den av utskottet förutsatta utredningen, vilken utskottet anser ej böra vare sig i nu berörda eller andra hänseenden genom något riksdagens nu gjorda uttalande föregripas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen med anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, under vilka betingelser i vidare mån än nu är medgivet möjlighet må beredas till upplåtande av tomtmark från ecklesiastika löneboställen i det av förevarande motion angivna syftet, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av utredningen föranledes.

Stockholm den 31 maj 1923.

På andra lagutskottets vägnar:

BROR PETRÉN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:
från första kammaren: herrar *Bror Petrén, Alfred Petrén,* greve *Spens, Hult, Tjällgren, Thorberg, Franzén* och *Lundell;*
från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Hagman, Karlsson* i Gasabäck, *Holmström* i Stockholm, *Svensson* i Skönsberg, *Sundling, Persson* i Trången och *Ros.*

Tryckt hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1923.

Kungl. Maj:ts och Rikets kammarkollegium. **Bilaga.**

Till riksdagens andra lagutskott.

Genom nådigt beslut den 26 nästlidna januari har kammarkollegium anbefallts att till Eder inkomma med yttrande i anledning av en inom riksdagens andra kammare av A. J. Johansson i Bro väckt motion (nr 75), vari motionären hemställt »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och därav föranlett förslag angående sådan ändring av gällande ecklesiastika boställsordning, att avsöndring av mark från löneboställe till tomt må i görligaste mån underlättas så snart den plats, där bostället är beläget, kan anses lämpad för uppkomsten av ett samhälle såsom medelpunkt för kommunens ekonomiska liv».

Till motivering för yrkandet om en riksdagens skrivelse i ämnet har motionären anfört följande. »I gällande ecklesiastika boställsordning av 1910 § 62 är stadgat, att löneboställe eller del därav må kunna efter Konungens beprövande försäljas, när det är beläget i eller invid stad eller stadsliknande samhälle och 'kan med synnerlig fördel styckas till tomter'. Redan i och för sig är denna bestämmelse sådan, att det torde möta åtskilliga hinder och svårigheter för att få densamma på ett effektivt sätt tillämpad. Men härtill kommer, att förutsättningen för dess tillämpning är boställets belägenhet i eller invid redan förefintlig stad eller stadsliknande samhälle, varemot bestämmelsen ej är användbar för det fall, som dock är det allmännaste och betydelsefullaste, att visst behov av dylikt samhälles uppkomst förefinnes, men hindras från beaktande just därför, att den enda mark, som kan användas till nödiga tomter, tillhör löneboställe. Det förhåller sig nämligen så, att platsen kring kyrkan ofta är synnerligen lämpad till medelpunkt för socknen och dess affärs- och lokalbehov. Just därföre skulle, om tomtmöjlighet funnes, i stor utsträckning kunna uppväxa smärre affärssamhällen, som tillgodosåge den kringliggande bygdens omsättningsbehov, men så länge mark för bebyggelse ej kan erhållas alldeles invid platsen, förblir det vid det gamla och behovet tillgodoses ej. Om däremot i dylika fall möjligheten att från löneboställe avsöndra tomtmark underlättades, skulle med all sannolikhet snart uppstå samhällen av nu antydd art och därigenom även kommunens ekonomiska bärkraft ökas. Att åtgärder av detta slag i andra fall redan nu av lagstiftningen anlitats, framgår exempelvis av fastighetsbildningslagens föreskrifter om stadsplans anordnande för områden, å vilka en viss byggnadsverksamhet kan förväntas, oaktat den icke påbörjats.»

För en fullständig belysning av det i motionen framförda förslagets innebörd anser kollegium till en början nödvändigt, att lämna en redogörelse för de grunder, varå det i motionen åberopade lagrummet vilar.

Historik. Prästerskapets privilegier förutsätta uppenbarligen för föryttring av ecklesiastik egendom medgivande av prästeståndet respektive — efter representationsreformen — av kyrkomötet.

Praxis synes emellertid tidigt hava utvecklat sig därhän, att *Kungl. Maj:t* ansett sig kunna medgiva, att ecklesiastikt boställe finge *utbytas* mot annan fastighet, som då iklädde sig det gamla boställets natur. Senare har Kungl. Maj:t i särskilda fall, där någon lämplig fastighet icke omedelbart stått att förvärva, lämnat medgivande till att boställe fick försäljas, dock med skyldighet för vederbörande församling att snarast möjligt anskaffa nytt boställe samt att intill dess så kunde ske göra köpeskillingen räntebärande och redovisa räntan till vederbörande indelningshavare.

Prästlöneregleringskommittén. Prästlöneregleringskommitténs den 19 juni 1903 avgivna betänkande och förslag angående reglering av prästerskapets avlöning och därmed sammanhängande frågor upptog intet förslag till närmare reglering av spörsmålet om försäljning av ecklesiastik jord. Emellertid förutsattes av kommittén, vilken som bekant i boställsfrågan intog den ståndpunkten, att prästerskapet borde bibehållas vid innehavet av sina *bostadsboställen*, att Kungl. Maj:t ägde en befogenhet att för särskilda fall förfoga över sådana boställen genom försäljning. I § 6 mom. 1 av kommitténs förslag till lönereglering förekommer sålunda följande stadgande: »Medgiver Kungl. Maj:t tillstånd till försäljning eller utbyte av bostadsboställe, vars skogsavkastning överstiger tjänstinnehavarens husbehov, varder i sammanhang därmed prövat, huruvida någon del av köpeskillingen eller, vid byte, av mellangiften skall överlämnas till kyrkofonden.»

I motiveringen för bestämmelsen ifråga anföres (å sid. 88 i betänkandet), bland annat, hurusom det »icke sällan förekommer, i synnerhet om bostadsboställe är mindre väl beläget, men även av annan anledning, att tillstånd till detsammas *försäljning* meddelas utav Kungl. Maj:t, mot skyldighet för församlingen att omedelbart eller vid lämpligt tillfälle inköpa annan jord i stället. Intill dess sådant skett, bör räntan å köpeskillingen, i den mån hon icke tages i anspråk för att bereda tjänstinnehavaren fri bostad, beräknas motsvara boställsavkastningen och förty uppföras såsom första posten bland hans inkomster — — — — —».

I kommitténs förslag till lag om en kyrkofond, som skulle utgöra »en svenska kyrkans gemensamma tillhörighet och förvaltas av statskontoret utan sammanblandning med statsmedel», fanns intaget ett stadgande, att ersättningsmedel för sålt eller utbytt bostadsboställe skulle i viss omfattning tillföras nämnda fond.

De här anförda stadgandena — vilka synas vara de enda ställen i kommitténs många lagförslag, där frågan om ecklesiastikt boställes försäljande beröres — avsågo således allenast att giva regler för *dispositionen* av de köpeskillingar, som erhölles vid boställens föryttring.

I samband därmed att prästlöneregleringskommitténs ovan berörda, den 19

juni 1903 avgivna betänkande och förslag angående reglering av prästerskapets avlöning och därmed sammanhängande frågor remitterades till kammarkollegium för avgivande av underdåniga yttranden, anbefalldes kollegium tillika genom kungl. brev den 12 februari 1904 att efter hörande av samtliga domkapitel och länsstyrelser inkomma med *dels* underdånigt yttrande, huruvida icke, med hänsyn till ändrade tidsförhållanden, kunde anses lämpligt att åt kyrkoherdar samt komministrar och med dessa likställda präster i stället för de nuvarande boställena, där dessa ej vore av menighet inköpta eller av enskilda för ändamålet donerade, upplätes allenast bostad med nödiga ekonomi- och uthus samt trädgård eller planteringsland ävensom vedbrand, samt boställena och deras avkastning i övrigt inginge bland svenska kyrkans gemensamma avlöningstillgångar, *dels och* underdånigt förslag å de grunder, enligt vilka en sådan anordning skulle kunna bringas till stånd.

I de yttranden, som med anledning härav infordrades av kammarkollegium, framhöllo några myndigheter — domkapitlet i Visby samt Konungens befallningshavande i Södermanlands, Gottlands, Blekinge, Västmanlands och Gävleborgs län — att delar av boställena, som återstode sedan för vederbörande befattningshavares räkning visst område undantagits, ofta vore så obetydliga, att de icke lämpligen kunde utarrenderas och därför borde försäljas, varvid köpeskillingarna, därest en allmän indragning av boställenas avkastning komme till stånd, naturligen borde ingå bland kyrkans gemensamma avlöningstillgångar. Kollegium åter anförde i sitt med föranledande av kungl. brevet den 12 februari 1904 avgivna, den 20 januari 1905 dagtecknade underdåniga utlåtande, hurusom kollegium ansåge sig böra på det bestämdaste avstyrka varje försäljning av kyrkan tillhörig jord, alldenstund enligt århundradens erfarenhet jordvärdet om ock med vissa avbrott likväl i det stora hela alltjämt stege, samt vinsten av denna stegring icke borde komma andra till godo och gå förlorad för kyrkan, som ju måste vara beredd att med växande tillgångar möta stegrade anspråk på utvecklingen av dess verksamhet.

1908 års riksdag.

I de förslag till reglering av prästerskapets avlöning och till lag om kyrkofond, vilka av Kungl. Maj:t framlades vid 1908 års riksdag (proposition nr 88), funnos intagna bestämmelser av i huvudsak samma innehåll, som de av prästlöneregleringskommittén föreslagna.

Förslag om försäljning i större omfattning av ecklesiastik boställsjord väcktes emellertid i två vid sistnämnda års riksdag framlagda *motioner*. Den ene av motionärerna, herr G. Ros, vilken önskade bereda möjlighet för en *partiell* indragning av de ecklesiastika bostadsboställena, hemställde, att boställenas s. k. jordbruksdelar skulle försäljas, därest hinder för deras utarrendering mötte samt vederbörande församling och boställsinnehavare vore ense om fördelen av försäljning.

I den andra, av herr D. Persson i Tällberg väckta motionen gjordes gällande, att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning måtte utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till prästerskapets avlöning, byggt på av honom angivna grunder, nämligen, bland andra, att vederbörande församling skulle tillhandahålla

ordinarie prästerlig tjänstinnehavare bostad med nödiga uthus och, såvitt möjligt, trädgårdsland, samt att alla ecklesiastika boställen, som vore förenade med jordbruk, skulle försäljas och de därför inflytande medel avsättas till en fond för prästerskapets avlöning.

Särskilda utskottet nr 1, till vars behandling såväl den kungl. propositionen nr 88 som samtliga de med anledning av propositionen väckta motionerna hänvisats, yttrade i sitt utlåtande (nr 2), såvitt för den nu föreliggande frågan är av intresse, bland annat, följande:

»Vad för övrigt beträffar frågan om försäljning av ecklesiastika boställen, vare sig dylika boställen över huvud — vilket herr Persson uppställer såsom ett önskemål — eller, på sätt herr Ros föreslår, blott när hinder möter för jordbrukets utarrendering, finner utskottet en dylik åtgärd icke välbetänkt. Visserligen är det obestridligt, att genom försäljningen en tillfällig fördel understundom skulle kunna tillskyndas pastoratet eller dess prästerskap. Å andra sidan är det ju en av erfarenheten alltjämt bekräftad sanning, att jordvärdet har tendens att stiga, en tendens, som ej sällan mycket påtagligt framträder i verkligheten. Men den förmån, som vinnes genom värdestegringen å ecklesiastik jord, bör enligt utskottets förmenande icke komma någon annan till godo än kyrkan, som ju måste vara beredd att med ökade tillgångar möta växande anspråk på utvecklingen av hennes verksamhet.»

Rörande innehållet i de reservationer, som anmäldes mot utskottets utlåtande, ävensom rörande de uttalanden, som från skilda håll gjordes under den efterföljande debatten i kamrarna, torde kollegium kunna inskränka sig till en hänvisning till riksdagens protokoll.

Båda kamrarna godkände utskottets uppfattning i försäljningsfrågan (i sammanhang med behandlingen av § 6 i det framlagda förslaget till lönereglerings-lag), men då kamrarna i avseende å vissa övriga delar av propositionen stannat i olika beslut, förföll frågan om lönereglerings lag för ifrågavarande riksdag.

1909 års riksdag. Till *1909 års riksdag* framlade Kungl. Maj:t ånyo förslag till lönereglerings-lag och till kyrkofondslag (propositionen nr 39), avfattade i närmaste överensstämmelse med förslaget till 1908 års riksdag.

Herrar Ros och Persson i Tällberg vidhöllo i avgivna motioner sina vid föregående riksdag framställda yrkanden därom, att bostadsboställena borde i större eller mindre utsträckning försäljas. Herr Persson i Tällberg hade dock i så måtto modifierat sin ståndpunkt, att han på grund av de vitt skilda förhållanden, som vore rådande i olika delar av landet, ville överlämna åt respektive församlingar att själva avgöra, huruvida ett boställe borde utarrenderas eller försäljas.

Särskilda utskottet nr 1, vilket ansåg, att möjlighet borde beredas att under vissa förutsättningar försälja ecklesiastikt boställe, gjorde i sitt utlåtande (nr 1) följande uttalande:

»Väl anser utskottet, att kyrkans ekonomiska intressen i regeln bäst tillvaratagas därigenom, att jord, som anslagits åt prästerskapet, ej varder avyttrad; ty genom jordens bibehållande för den institution, till vilkens fromma den en gång blivit upplåten, kan vinsten av en jordvärdestegring även komma samma

institution till godo. Men obestridligen kunna sådana omständigheter föreligga, att genom jordens försäljning större fördelar äro att vänta, än om en sådan åtgärd icke vidtages. Sålunda måste en försäljning antagas medföra övervägande gagn, om prästen illa eller ej i önskvärd grad betjänas av den egendom, vilken han innehar såsom bostadsboställe, i följd därav att denna egendoms läge blivit ofördelaktigt, sedan t. ex. ett större befolkningscentrum bildat sig inom en sådan del av församlingen, som ligger fjärran från bostället, eller om ett till bostället hörande område är så beläget, att det icke utan stor olägenhet kan skötas i sambruk med boställets övriga ägor; eller om bostället icke kan mot skälig avgift utarrenderas; eller om någon trakt av bostället på grund av sin belägenhet intill tätare bebyggd ort eller av annan orsak kan påräknas vid försäljning inbringa en synnerligen hög köpeskilling o. s. v.

Redan nu förekommer någon gång, att bostadsboställe, som är mindre väl beläget, försäljes samt annan egendom i stället inköpes och anordnas såsom boställe. Ett dylikt utbyte torde väl även i framtiden understundom komma att visa sig behövligt eller lämpligt. Dock anser utskottet det ingalunda vara nödvändigt, att nytt boställe anskaffas, utan kan — såsom ju i 30 § 2 mom. av nu omhandlade lag jämväl är förutsett — i stället för bostadsboställe, lämplig bostad av pastoratet tillhandahållas tjänsteinnehavaren eller skälig hyresersättning tilldelas honom.

Med anledning av föreliggande, av herrar Ros och D. Persson väckta motioner anser alltså utskottet, att till mom. 2 av 4 § bör göras ett tillägg, av innehåll, att om bostadsboställe är med hänsyn till boställshavarens tjänsteverksamhet olämpligt beläget, eller om bostadsboställe tillhörigt område på grund av avlägsen belägenhet i förhållande till boställets övriga ägor eller i följd av andra omständigheter antages kunna försäljas med fördel, nämnden må — vare sig av eget initiativ eller sedan fråga därom väckts av boställshavaren, pastoratsborna eller någon annan vederbörande — göra framställning om försäljning, i förra fallet av hela bostället och i senare fallet av viss del därav. Avser försäljningen ett eller flera till bostället hörande områden, bör emellertid nämnden taga i övervägande, huruvida en dylik åtgärd kan bliva till men för den återstående boställsdelen, t. ex. därigenom, att det jordbruk, som dittills bedrivits å bostället, skulle förlora förutsättningarna för att vidare kunna med framgång idkas, eller därigenom, att prästbostadens trevnad kunde störas genom det alltför nära grannskapet till ett på det försålda området uppväxande samhälle. Äro olägenheter av sådan art att befara, bör naturligtvis icke nämnden ifrågasätta avyttrande från bostället av något detsamma tillhörande område. — — — —

I samband med löneregleringsärendet i övrigt bör naturligtvis även försäljningsfrågan prövas av Kungl. Maj:t (kursiv. av kollegium). Därvid skall avgöras, ej mindre om försäljning över huvud får företagas, än även — när Kungl. Maj:t finner skäl meddela sådant tillstånd — om nytt bostadsboställe eller något jordområde bör inköpas, samt huru tilläventyrs återstående köpeskilling skall förvaltas».

De stadganden rörande försäljning av ecklesiastik jord, som utskottet i enlighet med sina sålunda gjorda uttalanden ansåg sig böra föreslå, infördes,

utom i 4 § 2 mom., jämväl i 6 § 1 mom. och 12 § 2 mom. av det framlagda förslaget till löneregleringslag.

Även vid 1909 års riksdag stannade, såsom bekant, kamrarna i olika beslut i avseende å frågan om den nya ecklesiastika lagstiftningen, och frågan härom förföll sålunda jämväl för berörda riksdag.

1909 års sakkunniga. För att inom ecklesiastikdepartementet biträda vid fortsatt beredning av frågan om ordnandet av prästerskapets avlöningsförhållanden tillkallade statsrådet och chefen för nämnda departement genom skrivelse den 27 juli 1909 tre sakkunniga, vilka den 14 december 1909 avgåvo betänkande och förslag angående reglering av prästerskapets avlöning och därmed sammanhängande frågor. Berörda förslag byggde som bekant bland annat i det avseendet på helt ny grund, att däri förutsattes att av bostadsboställen endast tomt och bostadshus jämte trädgård skulle upplåtas till den prästerlige tjänstinnehavaren, medan återstoden, lönebostället, skulle i särskild ordning utarrenderas.

62 § i det av de sakkunniga framlagda förslaget till ecklesiastik boställsordning avfattades i huvudsaklig överensstämmelse med de synpunkter, som framhållits av det särskilda utskottet vid 1909 års riksdag. Stadgandets lydelse överensstämde med den gällande lagtexten allenast med den skiljaktigheten, att i paragrafens första stycke sedermera infogats orden »eller mot skälig avgift» (utarrenderas).

För granskning av de uppgjorda förslagen tillkallades inom ecklesiastikdepartementet fyra särskilda sakkunniga, vilka avgåvo en tillsammans med sakkunnigebetänkandet tryckt promemoria, innefattande resultatet av granskningen. Två av dessa sakkunniga — herrar Daniel Persson i Tällberg och G. Kronlund — uttalade i fråga om den föreslagna 62 § i boställsordningen såsom sin mening, »att till de i paragrafen angivna fall, då avyttring av boställe finge äga rum, borde läggas även det, att försäljning borde ske, då därvid kunde erhållas så stor köpeskilling, att räntan å densamma i avsevärd mån överstege den avkastning, bostället såsom sådant lämnade».

1910 års riksdag. I proposition till 1910 års riksdag (nr 163) framlade Kungl. Maj:t, bland annat, förslag till ecklesiastik boställsordning, vari den av de sakkunniga föreslagna § 62 upptogs med oförändrad lydelse. Efter att hava redogjort bland annat för herrar Daniel Perssons och Kronlunds i förutnämnda promemoria yttrade särskilda mening meddelade föredragande departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, hurusom det i promemorian gjorda uttalandet mött stark gensägelse från åtskilliga domkapitel ävensom i ett den 8 januari 1910 avgivet underdånigt utlåtande bemötts av kammarkollegium, som ansett införande i författningen av ett allmänt stadgande av ifrågavarande innehåll ej vara tillrådligt och framhållit, att, därest i något fall försäljning av boställe skulle av den i promemorian angivna eller liknande anledning finnas böra ske, frågan därom kunde lösas särskilt genom samverkan av Kungl. Maj:t, riksdag och kyrkomöte. Härefter yttrade departementschefen följande:

»Enligt min mening bör man förfara mycket varsamt i fråga om föryttring av ecklesiastika boställen. Omständigheter kunna dock otvivelaktigt förekomma, som göra en föryttring i hög grad önsklig, ja nödvändig. Till sådana omstän-

digheter torde böra räknas, att ett löneboställe eller någon del därav är av den svaga beskaffenhet, att utarrendering därav visar sig ej kunna med någon fördel ske. Även andra giltiga skäl för avyttring kunna emellertid förefinnas. Jag anser de sakkunnigas med betänkandet den 14 december 1909 framlagda författningsförslag i denna del vara väl avvägt och har därför bibehållit förevarande § vid det innehåll, som i nämnda förslag givits åt densamma».

Särskilda utskottet nr 1 gjorde i sitt utlåtande (nr 3) i anledning av propositionen med förslag till ecklesiastik boställsordning i fråga om förslagets 62 § följande uttalande:

»Bland de omständigheter, som enligt förevarande paragraf kunna föranleda till att boställe må efter Konungens beprövande utbytas mot annan fastighet eller ock försäljas, har utskottet ansett böra upptagas även det fall att boställe eller del därav icke kan mot skälig avgift utarrenderas. Härvid har emellertid utskottet, som anser stor varsamhet böra iakttagas, då det gäller att i penningar med deras mera osäkra värde förvandla fast egendom, vars värde är av mera bestående natur, velat framhålla nödvändigheten av att sådan försiktighet iakttages särskilt i avseende å skog och till skogsbörd tjänlig mark».

I överensstämmelse härmed föreslog utskottet, att i paragrafen skulle göras ett motsvarande tillägg.

Under diskussionen i riksdagens andra kammare rörande förslaget till ecklesiastik boställsordning framställdes av motionären vid 1908 och 1909 års riksdagar, Persson i Tällberg, ett förslag till bland annat ett så lydande tillägg till ifrågavarande § 62 i boställsordningen:

»Är prästgård med hänsyn till boställshavarens tjänsteverksamhet olämpligt belägen, — — — — — — — försäljas. Lag samma vare — — — — — — styckas till tomter, *eller där sammanlagda beloppet av den beräknade nettoavkastningen av boställets skog och arrendemedlen med minst 30 procent understiger räntan, efter 5 procent räknat, å det belopp, som kan erhållas vid försäljning av boställets både in- och avrösningsjord.*»

Kollegium anser sig slutligen böra återgiva följande anförande av herr Jansson i Djursättra vid propositionens behandling i berörda kammare:

»Det är med anledning av vad herr Daniel Persson här yttrade, som jag nu ber att få uttala mig i denna fråga. Herr Daniel Persson framhöll, att det vore ekonomiskt fördelaktigt att i flera fall, än vad som i nu förevarande lagparagraf omnämnts, medgiva rättighet att få försälja prästboställen. Det kan ju vara möjligt, att denna uppfattning i viss mån kan vara riktig. Men jag vill även påpeka, att förhållandena kunna vara olika på olika orter inom landet, och jag vill därför såsom min åsikt uttala, att när det är fråga om att genom försäljning avyttra ecklesiastika boställen, så tror jag, att försiktigheten kräver, att man går mycket varsamt till väga. Det är lätt nog att genom försäljning förvandla fastigheter i reda penningar, men det kan också lätt nog hända, att sådana fonder sedermera på ett eller annat sätt kunna förminskas och rent av försvinna. En annan sak är det ju, om det är fråga om att försälja någon av kronans vanliga domäner, sådana som äro av den beskaffenhet, att de icke inbringat något nämnvärt i arrende. Men då har dock alltid tillgått så — och,

vill jag minnas, tillgår fortfarande så — att de medel, som genom en dylik försäljning inflyta, använts för att inköpa skogsegendomar för statens räkning. Det är i det fallet endast fråga om att förvandla en fastighet från en fastighetsform till en annan, och det anser jag vara bra. Men är det fråga om rätten att sälja prästboställen, vill jag för min del om igen betona, att det vore önskvärt, om vederbörande då ville gå till väga med stor varsamhet och försiktighet».

Båda kamrarna antogo 62 § boställsordningen i den av särskilda utskottet föreslagna lydelsen, och i skrivelsen (nr 149) gjordes av riksdagen i fråga om 62 § i boställsordningen ett uttalande av samma innehåll som särskilda utskottets här förut återgivna yttrande.

Förslaget till ecklesiastik boställsordning, i den form detsamma genom riksdagens beslut erhållit, godkändes jämväl av kyrkomötet, och utfärdades den 9 december 1910 den nu gällande ecklesiastika boställsordningen.

Kollegii yttrande.

Då kollegium haft att taga ståndpunkt till den föreliggande motionen, som synes åsyfta en utvidgad befogenhet för Kungl. Maj:t att jämväl för visst annat fall än de i 62 § ecklesiastik boställsordning nämnda föryttra till det territoriella prästerskapets avlöning anslagen boställsjord, har kollegium till en början fäst sin uppmärksamhet å en viss egendomlighet med avseende å nämnda lagrums formellt rättsliga innebörd. Kollegium tillåter sig, till belysning härav, bringa i erinran följande. Rörande naturen av den prästerliga boställsjord, som blivit av menighet anskaffad eller för ändamålet donerats av enskild, enkannerligen spörsmålet om vem som i privaträttslig mening må anses såsom dess ägare, råder visserligen delade meningar. Det synes kollegium däremot icke kunna vara föremål för någon tvekan att, såvitt ecklesiastik boställsjord utgöres av för ändamålet under äldre eller nyare tid av kronan upplåtna kronohemman, dylik boställsjord helt bibehållit sin natur av statsegendom. Ecklesiastik boställsjord av sådan krono natur har som bekant upplåtits i synnerlig omfattning under slutet av 1600- och början av 1700-talet. Det förefaller kollegium med hänsyn till angivna förhållande icke kunna göras gällande annat än att ecklesiastik jord, i varje fall av sistangivna beskaffenhet, är att hänföra till sådan kronans fasta egendom, vars föryttring, jämlikt 77 § regeringsformen, förutsätter riksdagens samtycke. 62 § boställsordningen måste följaktligen med avseende å sagda jord vara att betrakta som en genom lagstiftning enligt 87 § regeringsformen tillkommen, *till tiden icke inskränkt* fullmakt för Kungl. Maj:t att under i lagrummet angivna förutsättningar utöva den eljes enligt 77 § regeringsformen riksdagen tillkommande medbeslutanderätten i här angivna ärenden. Denna delegering av en riksdagen grundlagsenligt tillkommande befogenhet förefaller med sin närvarande omfattning icke sakna sina statsrättsliga betänkligheter, detta desto hellre som de förutsättningar, varunder 62 § boställsordningen tillstädjer försäljning av boställsjord, merendels äro av den natur, att de lämna ett brett utrymme för rent subjektiva bedömanden. Kollegium kan, såsom exempel å en extensiv tolkning av lagrummet, inskränka sig till en erinran, att vattenfall av icke oansenligt värde föryttrats med stöd av lagstadgandet ifråga.

Den ovan lämnade redogörelsen för försäljningsfrågans tidigare behandling av statsmakterna torde giva vid handen, att de sedermera antagna bestämmelserna i 62 § boställsordningen i själva verket kommit att erhålla en avsevärt vidare syftning än som ursprungligen var ställt ifråga. Det må hava tett sig i viss mån naturligt och betingat av praktiska skäl att, där fråga om försäljning av boställe förelåg *i syfte att på ett eller annat sätt tillgodose den kyrkliga organisationen,* denna fråga erhöll sitt avgörande *av Kungl. Maj:t* i omedelbart sammanhang med prövningen av löneregleringsärendet. På sätt framgår av särskilda utskottets uttalande vid 1909 års riksdag förutsattes också tydligen av utskottet, att en dylik gemensam behandling av berörda spörsmål regelrätt skulle komma att föreligga. Då emellertid utskottet föreslår, att såsom en särskild försäljningsanledning borde gälla, att någon trakt av bostället på grund av sin belägenhet intill tätare bebyggd ort eller av annan orsak kunde påräknas vid försäljning inbringa en synnerligen hög köpeskilling, innebar ju detta, att ecklesiastik jord tänktes kunna bliva föremål för föryttring ur *ren affärssynpunkt.* Fråga om försäljning av ett boställe eller del därav ur denna synpunkt kan likväl av uppenbara skäl icke förväntas annat än i rena undantagsfall uppkomma gemensamt med avgörandet av den ecklesiastika organisations- och löneregleringsfrågan. Den har med sistnämnda fråga ej heller något som helst principiellt samband.

Redan på sålunda anförda skäl har kollegium föranlåtits ställa sig i hög grad betänksamt mot en ytterligare utvidgning av paragrafens tillämpningsområde, en utvidgning, som, om den fullt ut skulle motsvara motionens syfte, i själva verket komme att tillägga Kungl. Maj:t en praktiskt taget obegränsad befogenhet ifråga om föryttring av kronojord av ecklesiastik natur. Kollegium har följaktligen ingen anledning att frångå den ståndpunkt, som av kollegium intogs i dess ovan återgivna yttrande den 8 januari 1910.

Vad därefter angår det önskemål, motionären velat tillgodose, känner sig kollegium icke övertygat om att de till stöd för motionen anförda förhållandena äga den allmängiltighet, motionären velat tillägga dem. Enligt vad kollegii erfarenhet giver vid handen, har nämligen, där mark tillhörig centralt eller eljes fördelaktigt beläget ecklesiastikt boställe erbjudit gynnsamma betingelser för bostadsbosättning och samhällsbildning, uppkomsten av dylika bosättningar hittills ingalunda omöjliggjorts. Den omständigheten, att tomtmarken icke kunnat förvärvas under äganderätt, synes, i varje fall vad angår dessa samhällsbildningars första uppkomst och tidigare utveckling, i allmänhet icke hava varit av större betydelse. I själva verket torde den upplåtelseform, som av gammalt stått och alltjämt står till buds för här ifrågavarande upplåtelser — avsöndring under nyttjanderätt på i regel femtio år mot en i de allra flesta fall särdeles lindrig årlig avgäld — i allmänhet för vederbörande lägenhetshavare ställa sig nog så fördelaktig. Å orter inom landets alla delar hava också särdeles talrika dylika samhällen uppstått helt eller delvis å ecklesiastik boställsjord och i många fall utvuxit icke blott till municipalsamhällen och köpingar utan jämväl till städer.

Kollegium vill å andra sidan med sina här gjorda erinringar ingalunda underkänna behovet av att — *i och med det att utvecklingen av en samhällsbildning å ecklesiastik jord framskridit till en given punkt* — möjlighet beredes för

friköp av såväl den redan för ändamålet i anspråk tagna marken som ock eventuellt av det ytterligare område, som kan erfordras för samhällets fortsatta tillväxt. Ett framskjutande av boställsjordens föryttring till denna punkt lärer i regel icke behöva verka hinderligt för av motionären åsyftade bosättningar, där verkligt gynnsamma förutsättningar därför förefinnas, men torde å andra sidan merendels lämna den enda reella garantien för att det allmänna, representerat av kyrkofonden, tillföres det vederlag för jorden, som motsvarar dess tomtvärde. Därest exempelvis en landskommun skulle befinnas hugad att under av motionären angivna förutsättningar för tomtändamål förvärva boställe eller del därav, lärer det få anses föga sannolikt att kommunen kunde förmås att därför erbjuda en köpeskilling, som väsentligt överstege områdets jordbruksvärde.

Så länge avkastningen av den förmögenhetsmassa, den ecklesiastika boställsjorden representerar, är anvisad ett särskilt ändamål, nämligen det prästerliga avlöningsväsendet, för vars finansiering statsverket utöver vad som i sådant hänseende ställts till förfogande icke iklätt sig någon garanti, lära i fråga om denna egendoms disposition andra synpunkter än dem, som äro förbundna med nämnda ändamåls ekonomiska intressen, kunna erhålla beaktande först i andra rummet. Skulle åter förhållandena gestalta sig så, att denna egendom anses böra komma till användning för tillgodoseende av vissa jordsociala syften, torde följaktligen bliva ofrånkomligt, att detta spörsmål upptages till diskussion allenast i omedelbart sammanhang med en prövning av frågan om de ifrågasatta åtgärdernas ekonomiska konsekvenser för det ecklesiastika avlöningsväsendet sådant det i gällande lagstiftning utformats.

Kollegium anser sig på grund av det anförda icke hava anledning förorda motionärens skrivelseförslag.

Protokollsutdrag, innefattande skiljaktig mening, bifogas. Stockholm den 12 februari 1923.

HJ. NEHRMAN.

Tom Wohlin.

Bengt Nilsson.

Utdrag av Kungl. Maj:ts och Rikets kammarkollegii protokoll, hållet i Stockholm den 12 februari 1923.

Närvarande:
herr generaldirektören m. m. Nehrman,
kammarrådet m. m. Dufwa,
kammarrådet m. m. Bergström,
kammarrådet m. m. Klockhoff,
kammarrådet m. m. Wohlin,
extra kammarrådet Schalling och
e. o. assessorn Adelborg.

S. D. På föredragning av kammarrådet Wohlin beslöts, såsom registraturet visar, utlåtande till riksdagens andra lagutskott i anledning av en inom riksdagens andra kammare väckt motion (nr 75) angående underlättande i vissa fall av avsöndring av mark från ecklesiastikt löneboställe till tomt.

Från beslutet var kammarrådet Dufwa skiljaktig och yttrade:

»Enligt min mening har ett befrämjande av motionens syftemål icke den ingripande betydelse för det prästerliga avlöningsväsendet, att en tillfredsställande finansiering av detsamma kan förväntas komma att därigenom äventyras. Det ifrågasatta underlättandet av möjligheten att från löneboställe avsöndra tomtmark synes mig mycket väl kunna låta sig förenas med detta avlöningsväsendes ekonomiska intressen. De betänkligheter mot en utvidgning av 62 paragrafens tillämplighetsområde i enlighet med motionens syfte, som av kollegii pluralitet uttalats, synas mig överdrivna, och håller jag för min del före att tillfredsställande garantier för en måttfull prövning av upplåtelserna utan svårighet kunna vinnas. Huru saken lämpligast bör ordnas kräver givetvis, såsom motionären föreslagit, en utredning.

På grund av vad sålunda anförts finner jag, som icke anslutit mig till den ståndpunkt, kollegium intog i sitt åberopade utlåtande den 8 januari 1910, med hänsyn särskilt till den föreliggande frågans sociala betydelse all anledning förorda motionärens skrivelseförslag.»

In fidem
Herm. Fehr.